

HEDİYE VERME KONUSUNDA KAMU HİZMETİNDEN YARARLANANLARIN ALGILARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Musa EKEN¹

Ertuğrul Selçuk GÜLDÜLER²

ÖZET

Kamu görevlilerine, mevzuat uyarınca etik ilkeler, yasaklar, kurallar ve ödevler aracılığıyla birtakım sınırlamalar getirilmiştir. Kamu görevlilerinin uymak zorunda oldukları bu sınırlamalardan bir tanesi de hediye alma ve menfaat sağlama yasağıdır. Bu çalışmanın amacı, kamu hizmetini arz eden kamu görevlileri haricinde hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki etik bakış açılarının ortaya konulmasıdır. Çalışma, saha araştırması ile desteklenmiştir. Saha araştırmasında kamu hizmetinden yararlananların etik davranış algıları anket vasıtasıyla ölçülmüştür. Hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki görüşlerinin örneklem olarak belirlenen alanlarda yaş, cinsiyet, gelir durumu, eğitim durumu, medeni durum, yaşanan ilçe ve istihdam durumu gibi hususlara göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Çalışma sonucunda hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki davranışlarının gelir durumu, eğitim durumu, istihdam durumu ve yaşanan ilçeye göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hediye verme, etik, etik ilkeler, etik kodlar.

AN EVALUATION ON THE PERCEPTIONS OF THE PUBLIC SERVICE IN GIVING GIFT

ABSTRACT

Public officials have been imposed certain restrictions through ethical principles, prohibitions, rules and duties in accordance with the legislation (law and bylaw). One of the limitations that public officials have to comply with is the prohibition of receiving gifts and providing benefits from the service demanders. The purpose of this study is to reveal the ethical perspectives of those who benefit from the service, except public officials who supply the public service. This study was supported by the field research. In this study, ethical behaviors perceptions of the service users (demanders) were measured through a questionnaire. Whether the opinions of the demanders about gift giving service varies according to age, gender, income status, educational status, marital status, the living place (district), and employment status in the areas determined as samples. As a result, it was concluded that the behaviors

---

¹ Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi eken@sakarya.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi, egulduler@gmail.com

of the service demanders in giving gifts differ significantly according to income status, educational level, employment status and the district where they live.

Key words: *giving gift, ethics, ethical principles, ethical codes.*

1. Giriş

Modern devlet, kamu yönetiminin işleyişinde ve kamu hizmetlerinin sunumunda kurallarla düzenlenmiş bir alanın sorunsuz işleyeceğini varsaymıştır. Nitekim Max Weber, kurallara sıkıca bağlı olarak çalışan yasal rasyonel bürokrasi modelinin diğer bütün örgütlenme biçimlerinden üstün olduğunu belirtir (Weber, 2018: s.323 ve 340).

Bürokraside önemli olan herkesin kurallara uygun davranmasıdır. Herhangi bir konuda kural düzenlenmemiş ise işlem, karar veya eylemler yeni bir kural konulduktan sonra yapılacaktır. Kurallara dayalı bir yönetim sisteminin mükemmel bir makine gibi görülmesi söz konusudur.

Ancak kurallara sıkı sıkıya bağlı yönetim sistemlerinin istenilen sonuçlara ulaşmadığı, amaç yerine kural olan araçlara öncelik verdiği zaman içinde görülmüştür. Kurallara bağlılık, kuralların araç olmak yerine amaç haline dönüştürülmüş olması eleştirilen ve çözüm aranan temel konu olmuştur.

Kurallara sıkı sıkıya bağlı çalışan kamu yönetimi, bir taraftan eleştirilirken diğer taraftan çeşitli soruları karşımıza çıkarmaktadır. Kamu yönetiminin her işlem, karar ve eylemini düzenleyen kuralların azaltılması nasıl olacaktır? Kurallar azaltıldığında keyfi yönetim uygulamalarının ortaya çıkma riski nasıl engellenecektir? Bu noktada bulunan çözüm, azaltılan kuralların yerine ilkeler konulmasıdır. Konulacak ilkeler hem yönetimin hem de çalışanların genel tutum ve davranışını belirleyebilme gücünde olmalıdır. “Etik”, “şeffaflık”, “hesap verebilirlik”, “öngörülebilirlik” gibi birçok ilke yönetimin işlem, eylem ve kararlarının genel çerçevesini oluştururken kamu görevlilerinin de tutum ve davranışları üzerinde etki göstermektedir.

Dolayısıyla kamu görevlilerinin tutum ve davranışlarını kurallarla belirleme yanında (hatta kurallardan daha çok) ilkelerle belirleme günümüz kamu yönetimi anlayışının önemli bir hedefidir.

Nitekim son birkaç on yıldır söz edilen ilkelerden etik, kamu yönetiminde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu konuda çeşitli düzenlemeler yürürlüğe konularak kamu görevlilerinin uymaları gereken etik davranış ilkeleri belirlenmiştir. Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı da kamu görevlilerine yönelik olarak getirilen etik davranış ilkeleri arasındadır.

Hediye alma davranışı genel olarak tek yönlü bir davranış gibi görülmektedir. Bu konuda yapılan akademik çalışmalar da benzer kanaat üzerine kurulmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki hediye alma-verme ya da hediyeleşme ilişkisinden çıkar sağlama gibi konular nihayetinde kültürle ilişkilidir. Buradan hareketle hem kamu hizmeti sunanların hem de kamu hizmetinden yararlananların tutum ve davranışları hediyeleşme ilişkisinde göz ardı edilmemelidir.

Bu çalışma, etik ilkeler arasında yer alan hediye almanın, sadece kamu hizmetini arz eden kamu görevlilerini ilgilendirmediği; kamu hizmetinden yararlananları da bağladığı yaklaşımından hareket etmektedir. Kamu hizmetinden yararlananların hediye vermeyi teklif etmesinin kamu görevlilerini etik ilkelerden uzaklaşmaya teşvik ettiği hipotezinden hareketle etik ilkelerden sapmaya neden olduğu üzerinde durmaktadır.

2. Hediye ve Hediyeleşme: Olumlu Davranış mı Olumsuz Davranış mı?

Sosyal ilişkilerde önemli bir yer tutan hediye, karşılık beklemezsizin yapılan bir davranıştır. İnsanlar sevdiklerine, önemsediklerine, iyilik gördüklerine veya kendilerine hediye vermiş olanlara karşı olumlu bir davranış sergilemek amacıyla hediye verirler. Hediyeleşmenin dayandığı temel saik, daha önceden alınan bir hediyeye karşılık verme, yapılan iyiliğe hediye ile cevap verme, duyduğu sevgiyi / saygıyı ifade etme gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir.

Toplumsal alanda insanların hediye vermeleri / almaları (hediyeleşme) teşvik edilmekte ve güzel davranış örneği olarak görülmektedir. Peygamberin hadislerinde önemli bir yer tutan “hediyeleşme ve hediye verme” tavsiyesi, Müslümanlar açısından sünnet olarak kabul edilmektedir. Öte yandan modern toplumların oluşturduğu hediyeleşme fırsatları da azımsanmayacak düzeydedir. Anneler günü, sevgililer günü, evlilik yıl dönümü, doğum günü gibi özel günler (neredeyse) hediye almanın zorunlu olduğu özel günler olarak kabul edilmektedir.

Hediye alma-verme, sadece bireyler arası ilişkilerde değil kurumlar düzeyinde de karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası diplomatik ilişkilerde, kurumlar arası ziyaretlerde, şirketlerin paydaşlarıyla olan ilişkilerinde hediye, bir araç olarak rol almaktadır. Bu tür hediye verme - alma süreci de (neredeyse) zorunlu bir davranıştır. Yapılması olumlu sonuçlar doğururken yapılmaması hali yadırganmaktadır.

Toplumsal ilişkilerde bireyler arasındaki hediyeleşme, herhangi bir kamu kurumu yöneticisinin bir başka kamu kurumu ziyaretinde oluşan karşılıklı (ya da tek taraflı) hediyeleşme, uluslararası ilişkilerde devlet temsilcileri arasındaki hediyeleşme, bir şirketin promosyon veya ürün tanıtımı çerçevesinde hediye dağıtması olumlu bir davranış olarak görülürken, taraflardan birinin özel kişi diğerinin kamu görevlisi olması ya da her iki tarafın da kamu görevlisi olması hallerinde hediyeleşme hakkındaki kanaatler değişmektedir.

Hediyeleşen taraflardan en az birinin kamu görevlisi olması ve hediye alıp vermenin kamu göreviyle ilişkili olması halinde hediyeleşme davranışı tam zıt bir statüye dönüşmektedir. Bu noktada hediye “yasak”, hediyeleşme “kötü davranış” olarak etiketlenmektedir. Bu statü değişimi, hediyeleşmenin temel saikinin menfaat olduğu ön kabulünden kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle hediyeleşme yasaklanmakta ve hatta kamu görevlisinin cezalandırılması yönünde düzenlemeler yapılmaktadır.

3. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri Olarak; Hediye Alma ve Menfaat Sağlama Yasası

Kamu görevlilerinin hediye almalarına ilişkin ilkeler tarih boyunca gündemi işgal etmiştir. Hem din kaynaklı ve hem de pozitif hukuk düzenlemelerinde hediye alma ve bunun sınırlarını belirleme üzerine çalışmalar yapılmıştır.

İslam hukukunda memurların hediye almaları zulüm ve hıyanet olarak değerlendirilmiştir. Özellikle hakimlerin hediye almamaları yönünde kesin ilkeler belirlenmiştir. Buna göre davalar hasımsız ve nizasız da olsa hakimlerin hediye kabul etmeleri yasaktır (Maverdi, 2018: 238). Benzer şekilde Büyük Selçuklu Veziri Nizamülmülk Siyasetname adlı eserinde, taşraya görevlendirilen memurların gittikleri yerde halka yük olmamaları ve ihtiyaçlarını halktan karşılamamaları için hazine para almaları gerektiğini belirtmektedir (1987: 95).

Bununla birlikte Osmanlı döneminde hakimlerin hediye aldıklarına, astların üstlerine hediye verdiklerine, görev bekleyenlerin atamaya yetkili kişilere hediyeler yaptıklarına, suçluların hediye yoluyla korunduğuna ilişkin bilgilere rastlamak mümkündür. Örneğin Ahmet Cevdet Paşa, İzmir civarında daha önce devlet görevlisi olan fakat sonradan eşkıyalık yapan Ayvaz Mehmet Ağa isimli kişinin, hediyeler gönderdiği İstanbul'daki üst düzey yöneticiler tarafından korunduğunu belirtmektedir (2008: 81).

Dini veya seküler hükümler, kamu görevlisi olanların veya kamu yetkisi kullananların hediye almalarını yasaklamasına rağmen hediye almanın fiilen önlenemediğini görmekteyiz. Kamu görevlilerinin iş sahiplerinden hediye almaları, iş sahiplerinin kamu görevlilerine veya yakınlarına hediyeler vermeleri yönündeki eğilimler günümüzde de devam etmektedir. Kamu yönetimi için temel sorun, ortaya çıkaracağı potansiyel çıkar ilişkisi nedeniyle kamu hizmetinden yararlananların veya kamu ile iş yapanların kamu görevlileri ile hediyeleşmesi hukuki ve etik düzenlemelere konu olmaktadır.

Türkiye'de kamu görevlilerinin hediye almalarını veya menfaat sağlamaları konusunu içeren hükümler, Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, Belediye Kanunu, Devlet Memurları Kanunu gibi birçok yasa da yer alsa da; bu konuda özel olarak düzenlenen mevzuat, 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanunu ve ona bağlı olarak çıkarılan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'tir.

Yönetmeliğe göre “kamu görevlilerinin, tarafsızlıklarını, performanslarını, görevlerini yapmalarını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat” hediye kapsamındadır ve kamu görevlilerinin bunları kabul etmemeleri temel ilkedir. Buna ilaveten kamu görevlisine hediye verilmemesi ve görev sebebiyle çıkar sağlanmaması da temel ilke olarak kabul edilmiştir.

Öte yandan kamu görevlilerinin, kamu kaynaklarını kullanarak hediye veremeyecekleri, resmi gün, tören ve bayramlar dışında, hiçbir gerçek veya tüzel

kişiyeye çelenk veya çiçek gönderemeyecekleri; görev ve hizmetle ilgisi olmayan kutlama, duyuru ve anma ilanları veremeyecekleri de vurgulanmaktadır.

Bununla birlikte ilgili Yönetmelik, bazı değerleri hediye alma yasağı kapsamı dışında tutmaktadır (md.15). Buna göre,

- Görev yapılan kuruma katkı anlamına gelen, kurum hizmetlerinin hukuka uygun yürütülmesini etkilemeyecek olan ve kamu hizmetine tahsis edilmek, kurumun demirbaş listesine kaydedilmek ve kamuoyuna açıklanmak koşuluyla alınanlar (makam aracı ve belli bir kamu görevlisinin hizmetine tahsis edilmek üzere alınan diğer hediyeler hariç) ile kurum ve kuruluşlara yapılan bağışlar,
- Kitap, dergi, makale, kaset, takvim, cd veya buna benzer nitelikte olanlar,
- Halka açık yarışmalarda, kampanyalarda veya etkinliklerde kazanılan ödül veya hediyeler,
- Herkese açık konferans, sempozyum, forum, panel, yemek, resepsiyon veya buna benzer etkinliklerde verilen hatıra niteliğindeki hediyeler,
- Tanıtım amacına yönelik, herkese dağıtılan ve sembolik değeri bulunan reklam ve el sanatları ürünleri,
- Finans kurumlarından piyasa koşullarına göre alınan krediler, hediye alma yasağı kapsamı dışında tutulmuştur.

Aynı maddede hediye verme yasağı kapsamında değerlendirilenler ise şunlardır;

- Görev yapılan kurumla iş, hizmet veya çıkar ilişkisi içinde bulunanlardan alınan karşılama, veda ve kutlama hediyeleri, burs, seyahat, ücretsiz konaklama ve hediye çekleri,
- Taşınır veya taşınmaz mal veya hizmet satın alırken, satarken veya kiralarken piyasa fiyatına göre makul olmayan bedeller üzerinden yapılan işlemler,
- Hizmetten yararlananların vereceği her türlü eşya, giysi, takı veya gıda türü hediyeler,
- Görev yapılan kurumla iş veya hizmet ilişkisi içinde olanlardan alınan borç ve krediler.

Yasak kapsamında hediye alındığı ve etik davranış ilkelerinin ihlal edildiği yönündeki başvuruların, genel müdür ve üzeri seviyede görevli kişiler olması durumunda Kamu Görevlileri Etik Kurulu'na; genel müdür seviyesinden daha alt seviyede kişiler olması durumunda kurumlarının yetkili disiplin kurullarına başvurulacağı da yönetmelik hükümlerindedir. En az genel müdür, eşiti ve üstü görevlilerin, bir önceki yılda hediye olarak aldıklarının listesini, herhangi bir uyarı beklemezsizin her yıl Ocak ayı sonuna kadar Kamu Görevlileri Etik Kuruluna bildirecekleri de belirtilmektedir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun hediye alma yasağı ile ilgili verdiği ihlal kararlarının çok fazla olmaması, hediye vermenin, iki taraf arasında gerçekleşmesi, başka bir anlatımla, bu durumdan üçüncü kişilerin çoğu zaman haberdar olamaması

ile açıklanmaktadır (Şen, 2019: 105). Bunun yanında Etik Kurulu'nun hediye listesi kayıtlarını kamuoyuna duyurmaması ve kurumlardaki disiplin kurullarının ihlal kayıtlarına erişimin mevcut olmaması gibi nedenlerle etik ihlal / kontrol sisteminin de hediye ve menfaat sağlama yasağı ile ilgili saydamlık konusunda tutucu davranmasına neden olduğu görülmektedir.

Hediye almanın yasak olması, hangi hediyelerin kamu görevlileri tarafından alınabileceğinin açıkça sayılmış olmasına rağmen hediyelerin hangi sıklıkla alınabileceği gibi konularda boşluk olması uygulamada gri alanların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çalışmamızın ana konusunun kamu hizmetinden yararlananların hediye verme yönündeki algıları olması nedeniyle bu tartışmalar ile ilgili bilgilere bu çalışmada yer verilmemiştir. Zaten hediye üzerine yapılan çalışmalar genellikle kamu görevlilerin hediye almaları üzerine yoğunlaştığından kamu hizmetinden yararlananların hediye verme algıları / eğilimleri pek dikkate alınmamıştır.

4. Kamu Hizmetinden Yararlananların Hediye Vermeye Bakışına İlişkin Bir Araştırma

Kamuda yolsuzluk ve etik dışı faaliyet olayları genellikle iki taraflıdır. Bir tarafta anayasal ve yasal düzenlemeler uyarınca kamu görevi ve hizmetini yerine getiren kamu çalışanları, diğer tarafta da genellikle kamu hizmetinden yararlananlar bulunmaktadır (TÜSİAD, 2005: 161). Kamu görevlisi, alışlagelmiş tutum ve davranışlarının dışında hareket etmesi karşılığı, hediye ve benzeri çıkar talebinde bulunabilirken kamu hizmetinden yararlananlar da hizmetten bir an önce yararlanabilmek için, kamu görevlisine hediye verebilmekte veya vermeyi teklif edebilmektedir. Dolayısıyla etik dışı davranışlarda bulunulması, kişilerin tek başına yaptığı bir tutum ve davranış değil; kendisi yanında çevredeki aktörlerin de rol aldığı bir süreçtir.

Türkiye'de Kamu Hizmetlerinde Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi için kamu kurumunda gerçekleştirilen bir araştırmada (Korkusuz ve Kaylan, 2009: 71), kamu görevlilerinin %76,1'i "*Vatandaşların işlerini bir an önce yaptırmak istemeleri, sıralarını beklememeleri*"nin ve %55,8'i "*bahşiş ve hediye gibi kültürel alışkanlıkların toplumda yaygın olması*"nın kendilerini etik dışı davranışa ittiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde kamu görevlileri ölçeğinde yapılan başka bir çalışmada da (Özmen, 2008: 81); "*bazı vatandaşlardan gelen taleplerin personeli etik dışı davranışlara ittiği*"ni düşünen kamu personeli oranının %72,9 olduğu belirtilmektedir. Sözü edilen çalışmalar kamu görevlilerinin görüşlerini yansıtırken kamu hizmetinden yararlananların görüşlerini yansıtan bir çalışma bulunmamaktadır. İçerik itibarıyla oldukça kapsayıcı olmasa bile kamu hizmetinden yararlananların demografik özelliklerinin neler olduğu ve demografik değişkenlerin hediye verme davranışını etkilediği özel olarak bir çalışmada incelenmeye çalışılmıştır.

Yukarıdaki kamu görevlilerinin görüşlerini içeren veriler, kamu yönetiminde etik dışı davranışlardan olan hediye almayı sadece kamu görevlileri açısından değerlendirmenin eksik olduğunu göstermektedir. Son yıllara kadar yapılan çalışmalar, etik dışı davranışların kamu görevlilerinden kaynaklandığı iddiasından

hareket etmişlerdir. Bu çalışma ise etik dışı davranışlardan olan “hediye alma”nın sadece kamu görevlilerinin tek taraflı tutum ve davranışı olmadığı iddiasına dayanmaktadır.

Dolayısıyla çalışmanın temel sorusu, “kamu hizmetinden yararlananlar hediye verme konusunda nasıl davranmaktadır ve bu davranışları yaş, medeni durum, eğitim durumu gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” şeklindedir.

4.1. Yöntem

Bu araştırma, kamu hizmetinden yararlananların hediye verme konusundaki algılarının ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni, İstanbul ilinde belediye hizmetlerinden yararlanan 18 yaş üstü tüm İstanbul nüfusudur. %5’lik bir belirlilik düzeyinde gerekli örnek büyüklüğü (S); 384’tür (Coşkun vd. 2015:137). Her ne kadar örnek büyüklüğü 384 olarak gözükse de, İstanbul’un tüm ilçelerinden etkili bir temsili sağlamak amacıyla örneklem büyüklüğü 1.000 olarak belirlenmiştir. İstanbul’da 1.000 kişi ile yapılan anket çalışmasının örnekleme tekniği olarak tabakalı örnekleme tekniği seçilmiştir. Tabaka olarak yaşanan ilçe ve ilçe içerisinde cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bu değişkenlere ilişkin evrende var olan özellikler örnekte de aynı oranda temsil edilecek şekilde sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Ankette, katılanların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir durumu, istihdam durumu gibi sosyo-demografik özelliklerini içeren bölümler ve kamu kurumlarında hediye verme ile ilgili ifadelerle katılım düzeyi 5’li likert ölçeği ile ölçülmüştür.

Anketin pilot uygulaması 50 kişi ile gerçekleştirilmiş ve sonuçları IBM SPSS Statistics 23 programına yüklenmiştir. Pilot uygulamanın güvenilirliğinin ölçülmesi için SPSS programında Cronbach's Alpha katsayısı ölçümü sonucuna göre güvenilirlik katsayısı 0,846 olarak ölçülmüş olup, yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı, 2014:405). Pilot uygulama sonrasında saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Anketin saha çalışması ile uygulanması sonrasında veri analizinde SPSS programı kullanılarak, parametrik testler (t testi, One Way ANOVA testi, Tukey HSD testi) uygulanmıştır.

4.2. Ankete Katılanların Demografik Bilgileri

Tablo-1’de kamu hizmetinden yararlananların hediye verme ile ilgili algıları konulu ankete katılanların yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, istihdam durumu ve eğitim durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1- Ankete Katılanların Sosyo-Demografik Bulgularının Dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde (%)
18-31 arası	377	37,7
32-45 arası	448	44,8
46 ve üzeri	175	17,5
Cinsiyet		

Kadın	485	48,5
Erkek	515	51,5
Medeni Durum		
Bekâr	338	33,8
Evli	662	66,2
Eğitim Durumu		
İlköğretim (İlkokul/Ortaokul)	54	5,4
Ortaöğretim (Lise)	198	19,8
Yükseköğretim (Üniversite)	539	53,9
Lisansüstü öğretim (YL/Doktora)	209	20,9
Gelir Durumu		
0 TL - 2.500 TL arası	324	32,4
2.501 TL - 5.000 TL arası	489	48,9
5.001 TL ve üzeri	187	18,7
İstihdam Durumu		
Çalışıyor	806	80,6
Çalışmıyor	194	19,4
TOPLAM	1000	100

4.3. Saha Çalışmasından Elde Edilen Verilerin Analizi

Çalışmada yer alan ifadelerin analizi konusunda; ifadelerin aralıklı ölçekte (likert) olmaları nedeniyle parametrik testler uygulanmıştır. İki grup arası farklılık türlerinde, iki değişken durumunda parametrik testlerden t-testi; iki değişkenden fazla değişken olması durumunda anova testleri uygulanmıştır (Coşkun vd. 2005:171).

Kamu hizmetinden yararlananların hediye verme konusundaki eğilimlerinin gelir düzeyleriyle ilişkisi incelenmiştir.

Tablo 2- Gelir Durumu Konusunda Betimsel İstatistikler

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma
0 TL - 2.500 TL arası	323	3,0681	0,5894
2.501 TL - 5.000 TL arası	488	3,1761	0,60999
5.001 TL ve üzeri	186	3,2355	0,60147
Toplam	997	3,1522	0,60441

SPSS programında uygulanan Anova testi sonucunda f değerine denk gelen anlamlılık (sig) 0.005, Alpha değeri olan 0.05 (%5) değerinden düşük olduğu için gelir durumlarına göre kamu görevlisine hediye verme davranışlarında anlamlı farklılık mevcuttur. Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre farklılık, 0-2500 TL ve 5000 TL üzeri gelir gruplarından kaynaklanmaktadır. Bu iki grup arasında ortalaması yüksek olan 5000 TL üzeri gelir seviyesine sahip kişilerin kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları daha yüksektir.

Hediye satın alma ve bunu birisine verme kişinin maddi gücü ile ilişkili olduğundan gelir düzeyi yüksek bireylerin kamu görevlisine hediye verme eğiliminin diğer gelir gruplarına göre daha yüksek çıkması bu şekilde açıklanabilir.

Hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki algılarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesi aşağıda görülmektedir (Tablo-3).

Tablo 3- Kadın ve Erkeklerin Hediye Verme Konusundaki Algılarının Karşılaştırılması için t-testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Anlamlılık
Kadın	484	3,1535	0,58682	0,07	995	0,947
Erkek	513	3,151	0,62112			

Anlamlılık değeri, Alpha değeri olan 0.05 (%5) değerinden yüksek olduğu için kamu görevlisine hediye verme davranışları cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Kadınların ortalaması (3,1535), erkeklerin ortalamasından (3,151) az da olsa yüksek olduğu için kadınların hediye verme konusundaki davranışları erkeklere göre etik değerlere daha yakındır. Başka bir ifadeyle erkeklerin kamu görevlisine hediye verme algısı daha yüksektir.

Hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki algılarının yaş durumlarına göre değerlendirilmesi halinde şu değerler ortaya çıkmaktadır (Tablo-4):

Tablo 4- Yaş Durumuna Göre Varyans Analizi Tablosu

Kaynak	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	1,708	2	,854	2,344	,096
Gruplar içi	362,142	994	,364		
Toplam	363,850	996			

Anlamlılık değeri, Alpha değerinden yüksek olduğu için kamu görevlisine hediye verme davranışları yaş durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ortalaması, 18-31 yaş arası grubu (ort. 3,1027) ve 46 yaş ve üzeri (ort. 3,1506) grubuna göre yüksek olan 32-45 yaş arası grubunun (ort. 3,1942) kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları diğer yaş gruplarına göre daha yüksektir.

Hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki algılarının medeni durumlarına göre değerlendirilmesi Tablo-5'te yer almaktadır:

Tablo 5- Bekar ve Evlilerin Hediye Verme Konusundaki Algılarının Karşılaştırılması için t-testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Anlamlılık
------	---	----------	----------------	---	----	------------

Bekar	336	3,128	0,61846	-0,902	995	0,367
Evli	661	3,1645	0,59724			

Anlamlılık değerinin Alpha değeri ile kıyaslanmasına göre, kamu görevlisine hediye verme davranışı medeni duruma göre farklılık göstermemektedir. Evlilerin ortalaması (3,1645), bekarların ortalamasından (3,128) yüksek olduğu için evlilerin hediye verme konusundaki davranışları bekarlara göre etik değerlere daha yakındır.

Hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki algıları eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Tukey çoklu karşılaştırma testine göre farklılık yükseköğretim ve lisansüstü eğitime sahip kişilerden kaynaklanmaktadır.

Tablo 6- Eğitim Durumları Konusunda Betimsel İstatistikler

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma
İlköğretim	54	2,7815	0,56471
Ortaöğretim	197	3,1043	0,61166
Yükseköğretim	537	3,165	0,59653
Lisansüstü öğretim	209	3,2603	0,59031

Bu iki grup arasında da ortalaması yüksek olan lisansüstü eğitime sahip kişilerin (Tablo-6) kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algılarının yükseköğretim mezunlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, eğitim düzeyi yükseldikçe hediye verme eğilimi düşmektedir.

Hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki algılarının istihdam durumlarına göre değerlendirilmesi Tablo-7’de görülmektedir. Anlamlılık değeri, Alpha değerinden düşük olduğu için kamu görevlisine hediye verme davranışları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Çalışanların ortalaması (3,1945), çalışmayanların ortalamasından (2,9771) yüksek olduğu için çalışanların hediye verme konusundaki davranışları çalışmayanlara göre etik değerlere daha yakındır.

Tablo 7 - Çalışan ve Çalışmayanların Hediye Verme Konusundaki Algılarının Karşılaştırılması için t-testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	Anlamlılık
Çalışan	803	3,1945	0,59312			
Çalışmayan	194	2,9771	0,62055	4,418	284	0

Çalışmanın İstanbul ölçeğinde yapılmış olması nedeniyle hizmetten yararlananların hediye verme konusundaki algıları yaşadıkları ilçeye göre de değerlendirilmiştir.

Tablo 8 - Yaşanılan İlçeye Göre Varyans Analizi Tablosu

Kaynak	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	20,503	38	0,54	1,51	0,027
Gruplar içi	343,348	958	0,358		
Toplam	363,85	996			

Anlamlılık değeri, Alpha değeri olan 0.05 (%5) değerinden düşük olduğu için (Tablo-8) kamu görevlisine hediye verme davranışları yaşanılan ilçeye göre anlamlı farklılık göstermektedir.

İstanbul'daki 39 ilçe arasında ortalaması yüksek olan Beyoğlu (ort. 3,68), Bakırköy (ort. 3,41), Şile (ort. 3,32), Küçükçekmece (ort. 3,28), Pendik (ort. 3,28) ve Başakşehir (ort. 3,27) ilçelerinde yaşayanların kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları diğer ilçelerde yaşayanlara oranla daha yüksektir. (Tablo-9).

Yine Tablo-9'da görüleceği üzere, İstanbul'daki 39 ilçe arasında ortalaması düşük olan Bayrampaşa (ort. 2,77), Tuzla (ort. 2,84), Çatalca (ort. 2,88), Çekmeköy (ort. 2,90) ve Beylikdüzü (ort. 2,93) ilçelerinde yaşayanların kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları diğer ilçelerde yaşayanlara oranla daha düşüktür.

Tablo 9- Yaşanılan İlçe Konusunda Betimsel İstatistikler

Yaşanılan İlçe	N	Ortalama	Standart Sapma
Bayrampaşa	18	2,7778	0,64676
Tuzla	15	2,84	0,59137
Çatalca	5	2,88	0,43818
Çekmeköy	15	2,9033	0,72518
Beylikdüzü	18	2,9333	0,52244
Başakşehir	24	3,275	0,65889
Pendik	46	3,2826	0,59116
Küçükçekmece	52	3,2846	0,65361
Şile	5	3,32	0,6261
Bakırköy	14	3,4143	0,58947
Beyoğlu	17	3,6824	0,54341

Avrupa yakasında yaşayan kişilerin kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları (ort. 3,1496), Anadolu yakasında yaşayan kişilerin etik algılarına göre (ort. 3,1306) daha yüksektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kamu hizmetinden yararlananların hediye verme konusundaki algılarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği gerçekleştirilen saha araştırması ve sonuçların analiz edilmesi yoluyla ölçülmüştür.

Buna göre, kamu hizmetinden yararlananların yaşadıkları ilçe, istihdam durumları, gelir seviyeleri ve eğitim durumlarına göre kamu görevlilerine hediye verme davranışları farklılık göstermektedir.

Kamu görevlisine hediye verme konusunda 5000 TL ve üzeri gelir durumuna sahip bireylerin etik algıları, 0-2500 TL ve 2500-5000 TL arası gelir durumuna sahip kişilere göre daha yüksektir. Başka bir anlatımla diğer gruplara göre 5000 TL üzeri gelir durumuna sahip bireyler, hediye vermenin etik dışı davranış olabileceğini düşünmektedirler.

Beyoğlu, Bakırköy, Şile, Küçükçekmece, Pendik ve Başakşehir ilçelerinde yaşayanların kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları diğer ilçelere göre daha yüksektir. Bu ilçelerde yaşayanlar, diğer ilçelerde yaşayanlara göre kamu görevlisine hediye vermenin etik dışı davranış olabileceğini düşünmektedirler.

Bayrampaşa, Tuzla, Çatalca, Çekmeköy ve Beylikdüzü ilçelerinde yaşayanların kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları diğer ilçelere göre daha düşüktür. Bu ilçelerde yaşayanlar, diğer ilçelerde yaşayanlara göre kamu görevlisine hediye vermenin etik ilkelere aykırılık oluşturmadığını düşünmektedirler.

Çalışan kişilerin kamu görevlisine hediye verme konusundaki etik algıları çalışmayanlara göre daha yüksektir. Lisansüstü eğitime sahip kişilerin, kamu çalışanına hediye verme konusundaki etik algıları, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesinde eğitim gören kişilere göre daha yüksektir.

Hizmetten yararlananların cinsiyet, yaş gurubu ve medeni durumlarına göre kamu görevlilerine hediye verme davranışları ise farklılık göstermemektedir. Başka bir anlatımla cinsiyet, yaş ve medeni durum bireylerin kamu çalışanına hediye verme konusundaki davranışlarında etkili değişkenler değildir. Kadın veya erkek, yaşlı veya genç, evli veya bekar kişilerin kamu görevlisine hediye verme konusundaki davranışları anlamlı farklılık oluşturmamaktadır.

Kaynakça

AHMET CEVDET PAŞA (2008), “Osmanlı İmparatorluğu Tarihi”, İlgü Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

COŞKUN, R., ALTUNIŞIK, R., BAYRAKTAROĞLU, S., YILDIRIM, E., (2015), “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri”, Sakarya Kitabevi.

EKEN M., TUZCUOĞLU F., “Kötü Yönetimi Tedavi Etmek”, <http://www.etiksempozyumu.sakarya.edu.tr/tammetin.htm> (03.01.2020).

KALAYCI, Şeref (edt) (2014), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayınevi Ankara

KORKUSUZ Ş., KEYLAN, G., (2009), “Kamu Etiği Akademik Araştırmaları, Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi”, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Yayını,

MAVERDİ, E., (2018), El “Ahkamus Sultaniye, İslam’da Devlet ve Hilafet Hukuku”, (Çev. Ali Şafak), Bedir Yayınevi, İstanbul.

NİZAMÜLMÜLK (1987), Siyasetname, Dergah Yayınları, İstanbul.

ÖZMEN, A., (2008), "Kamu Yönetiminde Etik Davranışlar: Kocaeli Tapu Sicil Müdürlüklerinde Bir Uygulama", Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

TÜSİAD, (2005), "Devlette Etikten, Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik, Kavramsal Çerçeve ve Uluslararası Uygulamalar".

ŞEN, M., (2019), "Kamu Görevlilerini Yoldan Çıkaran Bubi Tuzakları: Hediye Ve Bağışlar", Enderun Dergisi, syf. 86-97.

WEBER, M., (2018), Ekonomi ve Toplum, 2. Cilt, (Çev. Latif Boyacı), Yarı Yayınları, İstanbul, s.323 ve 340